

## Työpajaproessin kuvaus

Ensimmäisen työpajan teemana on myötätunto varhaiskasvatuksen arvona sekä sen ilmeneminen arjen kohtaamisissa. Työpajan tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistä ymmärrystä myötätunnosta ja sen merkityksestä alle 3-vuotiaiden lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa. Lisäksi tavoitteena on herättää kiinnostusta ja vahvistaa ymmärrystä siitä, miksi myötätuntotaitojen tukeminen on keskeistä varhaiskasvatuksen työssä erityisesti kiusaamisen ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Työpajassa tarkastellaan myötätuntoa osana varhaiskasvatuksen perustehtävää ja arvoja sekä pohditaan sen yhteyttä pisarapuuttumisen malliin. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti pienet, arjessa tapahtuvat myötätuntoteot ja aikuisten sensitiivinen toiminta, joiden avulla luodaan perustaa turvalliselle vuorovaikutukselle ja kiusaamisen ehkäisylle jo varhaisessa vaiheessa. Työpaja aloitetaan osallistujien omia kokemuksia ja merkityksenantoja esiin nostavilla kysymyksillä: Mitä myötätunto tarkoittaa sinulle varhaiskasvatuksen työssä? Millainen hetki on mielestäsi myötätuntoinen varhaiskasvatuksen arjessa? Osallistujat pohtivat kysymyksiä itsekseen, minkä jälkeen kirjoittavat vastaukset anonymisti paperille. Tämän jälkeen opinnäytetyön tekijä lukee vastauksia lapuista ja jakaa ajatuksia yhteiseen keskusteluun. Tavoitteena on tehdä näkyväksi osallistujien käsityksiä myötätunnosta ja luoda pohjaa yhteiselle ymmärrykselle. Keskustelun jälkeen työpajassa pidetään lyhyt alustus opinnäytetyön taustasta ja tavoitteista. Alustuksessa avataan mitä tarkoitetaan toiminnallisella opinnäytetyöllä, mistä opinnäytetyön idea on saanut alkunsa, mitkä ovat työn keskeiset tavoitteet sekä miksi myötätuntotaitojen tukeminen on tärkeää varhaiskasvatuksen työssä. Tämän alustuksen on tarkoitus antaa osallistujille kokonaiskuva kehittämistyöstä ja sen merkityksestä. Alustuksen jälkeen työpajassa käydään ohjattua keskustelua myötätunnon ilmenemismuodoista varhaiskasvatuksen arjessa lapsen näkökulmasta. Keskustelua tuetaan seuraavilla kysymyksillä: Millaisissa tilanteissa olet havainnut myötätuntoa lasten ja aikuisten välillä? Miten alle 3-vuotias osoittaa myötätuntoa? Miten aikuinen voi omalla toiminnallaan vahvistaa lapsen kokemusta myötätunnosta? Millaiset arjen kohtaamiset tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta? Yhteisen keskustelun aikana

opinnäytetyön toteuttaja tekee muistiinpanoja esiin nousevista avainsanoista sekä teemoista. Työpajassa katsotaan yhdessä Väestöliiton video myötätuntoteoista. Videon katsomisen jälkeen käydään lyhyt keskustelu kysymysten avulla: Mitä ajatuksia video herätti? Tunnistitko videosta tilanteita, joita ilmenee varhaiskasvatuksen arjessa? Nousiko esiin ajatuksia, mitä voisi lisätä arkeen? Video toimii keskustelua syventävänä ja konkretisoivana elementtinä. Työpajan lopuksi osallistujille annetaan kotitehtävä, jonka tarkoituksena on ohjata havainnoimaan myötätuntoa varhaiskasvatuksen arjessa. Osallistujia pyydetään kiinnittämään huomiota seuraaviin asioihin: millaisia myötätuntotekoja arjessa tapahtuu, missä tilanteissa myötätuntoa ilmenee sekä sitä, ketkä ovat osallisina näissä tilanteissa? Osallistujat tuovat seuraavaan työpajaan mukanaan vähintään yhden havaitsemansa myötätuntoon liittyvän tilanteen. Työpaja päätetään yhteiseen reflektioon, joka tukee osallistujien ammatillista pohdintaa. Osallistujilta kysytään esimerkiksi: Mikä ajatus tai oivallus jäi sinulle mieleen tästä työpajasta? Mitä jäit pohtimaan omasta toiminnastasi myötätunnon näkökulmasta? Muuttuiko jokin ajattelussasi myötätunnosta tai sen merkityksestä? Työpajan aikana työn toteuttaja tekee lyhyitä muistiinpanoja keskusteluista ja esiin nousevista avainsanoista. Työpajan jälkeen muistiinpanot kirjoitetaan samana päivänä puhtaiksi havaintomuistiinpanoiksi. Tämä tukee aineiston luotettavuutta ja auttaa säilyttämään keskustelujen sisällön mahdollisimman tarkasti.

Toisen työpajan teemana on myötätuntotaitojen ilmeneminen varhaiskasvatuksen arjessa sekä pisarapuuttumisen mallin hyödyntäminen. Työpajan tavoitteena on tunnistaa ja kehittää konkreettisia toimintatapoja, joiden avulla lasten myötätuntotaitoja voidaan tukea ja vahvistaa päivittäisissä varhaiskasvatuksen tilanteissa. Lisäksi tavoitteena on syventää ymmärrystä aikuisen roolista lapsen mielipahan ja tuen tarpeen havaitsemisessa sekä myötätunnon tietoisessa vahvistamisessa. Työpajassa tarkastellaan myötätuntoa ennaltaehkäisevästä näkökulmasta osana kiusaamisen ehkäisyä sekä yhteisön toimintakulttuuria. Työpaja aloitetaan yhteisellä keskustelulla osallistujien edellisen työpajan jälkeen tekemistä havainnoista. Osallistujia pyydetään kuvaamaan havaitsemiaan myötätuntotekoja varhaiskasvatuksen arjessa. Keskustelua ohjaavat opinnäytetyön tekijän esittämät kysymykset:

Millaisia myötätuntotekoja havaitsit arjessa? Missä tilanteissa myötätuntoa erityisesti ilmeni? Ketkä olivat osallisina tilanteissa? Miltä tilanne vaikutti lapsen näkökulmasta? Tavoitteena on tehdä näkyväksi myötätunnon ilmenemismuodot ja vahvistaa ymmärrystä siitä, että myötätunto rakentuu usein pienissä arjen hetkissä. Seuraavaksi työpajassa pohditaan yhdessä keskustellen, miten lapsen mielipaha tai tuen tarve yleensä havaitaan varhaiskasvatuksen arjessa ja millainen merkitys aikuisen sensitiivisellä toiminnalla on näissä tilanteissa. Keskustelua tukevat esimerkiksi nämä kysymykset: Mistä tunnistat, että alle 3-vuotias lapsi tarvitsee myötätuntoa? Millaisia sanattomia viestejä pienet lapset käyttävät? Miten aikuisen oma tunnetila ja läsnäolo vaikuttavat tilanteeseen? Voiko tilanteeseen pieni puuttuminen estää tilanteen kärjistymisen? Tässä yhteydessä esitellään pisarapuuttumisen malli ja sen keskeinen ajatus siitä, että juuri nämä pienet ja varhaiset tilanteet ovat kaikkein tärkeimpiä hetkiä kasvatukselliselle ohjaukselle. Työpajassa katsotaan Väestöliiton video, jossa käsitellään sitä, kuinka riitatilanteet varhaiskasvatuksessa ovat hyviä mahdollisuuksia oppia myötätuntotekoja. Tämän jälkeen tarkastellaan tyypillisiä varhaiskasvatuksen arjen tilanteita esimerkkien avulla. Apuna käytetään Väestöliiton myötätuntokuvia, jotka kuvaavat auttamista, jakamista, lohduttamista, mukaan pyytämistä ja toisen suojelemista. Pohditaan yhdessä keskustellen, missä tilanteissa ja miten voimme harjoitella näitä kuvissa esiintyviä toimintatapoja vahvistaen myötätuntotaitoja. Tapausesimerkit auttavat konkretisoimaan myötätunnon merkitystä arjen toiminnassa. Työpajassa tuodaan esiin myötätunnon käsite osana myötätuntotaitojen vahvistamista. Keskustelussa pohditaan, miten aikuinen voi huomata lapsen myönteiset aloitteet ja osoittaa iloa sekä arvostusta lapsen myötätuntotekoja kohtaan. Työpajan loppuosassa osallistujat suunnittelevat omat konkreettiset ”myötätuntopisararat”, eli pienet, toteuttamiskelpoiset teot, joilla myötätuntoa voidaan lisätä varhaiskasvatuksen arjessa. Osallistujia ohjataan pohtimaan: mikä pieni teko voisi lisätä myötätuntoa omassa työssäni ja missä tilanteessa voisin kokeilla sitä? Ideat kirjoitetaan ylös ja osallistujia rohkaistaan kokeilemaan vähintään yhtä myötätuntopisaraa ennen seuraavaa työpajaa. Työpaja päätetään yhteiseen reflektioon seuraavilla kysymyksillä: Mikä oivallus jäi sinulle tästä työpajasta mieleen? Mitä haluat kokeilla arjessa ennen seuraavaa tapaamista? Työpajan

aikana opinnäytetyön toteuttaja tekee muistiinpanoja keskusteluista ja osallistujien esiin nostamista myötätuntotekoihin liittyvistä ajatuksista. Työpajan jälkeen muistiinpanot kirjoitetaan samana päivänä puhtaiksi havaintomuistiinpanoiksi osana kehittämistyön aineistoa.

Kolmannen ja viimeisen työpajan painopisteenä on työpajaprosessin aikana syntyneiden kokemusten reflektointi sekä yhteisen toimintamallin kokoaminen. Työpajan tavoitteena on vahvistaa henkilöstön yhteistä ymmärrystä myötätuntokulttuurista varhaiskasvatuksessa ja tukea sitoutumista yhteisiin myötätuntoa vahvistaviin toimintatapoihin. Tämä viimeinen työpaja kokoaa yhteen koko kehittämisprosessin ja tukee myötätunnon juurtumista osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Työpaja aloitetaan yhteisellä keskustelulla osallistujien kokeilemista myötätuntopisaroista. Osallistujia pyydetään jakamaan kokemuksiaan siitä, millaisia myötätuntotekoja he ovat tukeneet arjessa ja millaisia vaikutuksia niillä on heidän mielestään ollut. Keskustelua ohjaa seuraavanlaiset kysymykset: Millaista myötätuntopisaraa kokeilit omassa työssäsi? Miten lapset toimivat tilanteessa? Mitä huomasit omassa toiminnassa? Tuntuiko tilanne toimivalta tai merkitykselliseltä? Tavoitteena on tehdä näkyväksi pienien tekojen vaikutus ja vahvistaa kokemusta siitä, että myötätunnon tukeminen on osa arjen pedagogiikkaa. Työpajassa katsotaan Väestöliiton video, joka käsittelee yhteisön kykyä osoittaa myötätuntoa ja myötätuntokulttuurin merkitystä. Videon jälkeen käydään yhteinen keskustelu seuraavien kysymysten avulla: Mitä myötätuntokulttuuri tarkoittaa varhaiskasvatuksessa? Miten yhteisön toimintatavat vaikuttavat lasten käyttäytymiseen? Millaisia viestejä aikuiset välittävät lapsille omalla toiminnallaan? Miten myötätunto näkyy myös aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa? Tämän keskustelun tavoitteena on korostaa ajatusta siitä, kuinka myötätunto on koko yhteisön yhteinen vastuu. Työpajan keskeisenä tehtävänä on pohtia sekä laatia yhteinen toimintalista, joka kokoaa yhteen työpajaprosessin aikana esiin nousseet hyvät käytännöt ja konkreettiset ideat myötätuntotaitojen tukemiseksi. Työskentely voidaan toteuttaa joko pienryhmissä tai ryhmän yhteisenä työskentelynä. Toteutustapa päätetään myöhemmin, kun selviää kuinka aktiivisia osallistujat ovat työpajoissa keskustelemaan. Tämän koosteen kokoamista ohjaavat seuraavat kysymykset:

Mitä myötätunto tarkoittaa juuri meidän yksikössämme? Millaisiin arjen tilanteisiin haluamme jatkossa kiinnittää erityistä huomiota? Millaisia myötätuntopisaroihin haluamme vaalia ja ylläpitää? Miten varmistamme, että myötätunto näkyy myös kiireen keskellä? Ajatuksena on luoda näistä ajatuksista yhteinen kooste "myötätuntopisarista", jotka ohjaavat toimintaa yksikön arjessa. Koosteen kokoamisen yhteydessä osallistujia rohkaistaan pohtimaan, miten yhteisiin linjauksiin sitoudutaan. Tavoitteena on, että myötätunnon näkökulma juurtuu osaksi henkilöstön toimintakulttuuria. Työpajan lopuksi osallistujat vastaavat anonyymiin loppukyselyyn. Kyselyn avulla kerätään osallistujien kokemuksia työpajaprosessista sekä heidän tämänhetkisiä käsityksiään myötätunnosta varhaiskasvatuksen työssä. Loppukyselyssä käytetään seuraavia kysymyksiä: Mitä myötätuntoa tarkoittaa sinulle varhaiskasvatuksen työssä? Millaisia ajatuksia työpajaprosessi herätti? Mitä myötätuntoa tukevia käytäntöjä haluamme pitää yllä jatkossa? Tämä loppukysely toimii osana opinnäytetyön aineistonkeruuta ja tukee prosessin arviointia. Työpajan aikana opinnäytetyön toteuttaja tekee muistiinpanoja keskusteluista, myötätuntopisaroiden arvioinnista sekä yhteisen toimintalistan kokoamisesta. Anonyymi loppukysely tuottaa kirjallista aineistoa, joka täydentää työpajojen aikana kerättyä aineistoa. Kaikki aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti.